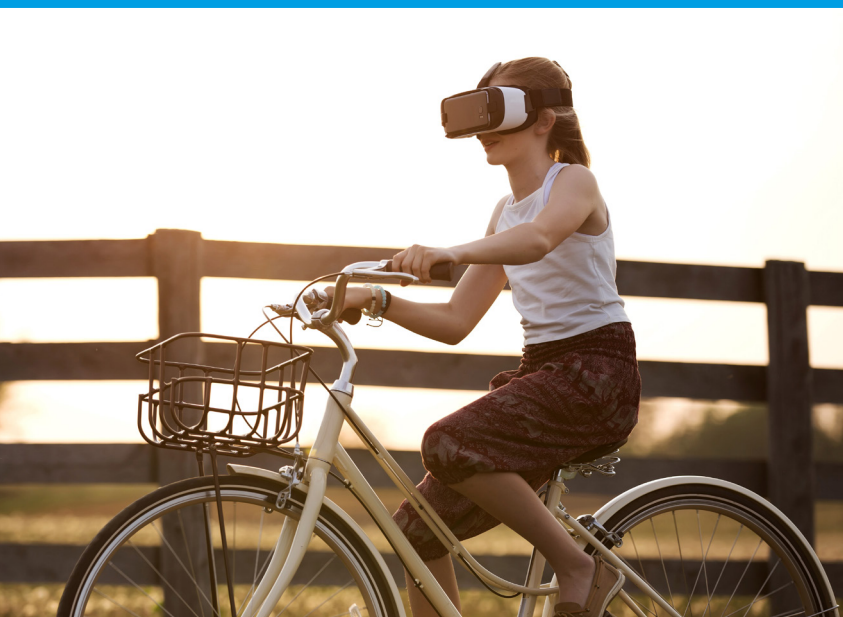

Naar een Waardenvolle Informatiesamenleving

Digitale Agenda Gemeenten 2024

INTRODUCTIE: Perspectieven

Digitalisering is alomtegenwoordig en raakt de fundamente van de samenleving. Waar wij tot voor kort ons leven verrijkten met hier en daar een technologisch snufje, zijn nieuwe technologieën in korte tijd ons leven gaan bepalen. Neem een kijkje in het leven van de gemiddelde inwoner of ondernemer en leg dat eens naast het perspectief van een raadslid of een bestuurder:

Inwoner

Sandra ploft neer op de bank na een lange werkdag. 'Ik heb geluk gehad', denkt ze. Ze had net een uur vertraging ontlopen op haar vaste route door een pushbericht van haar OV-app. Nu is ze precies op tijd thuis om de boodschappen aan te nemen die ze online had besteld. Met de NOS-app zet ze het journaal aan op haar TV 'voor wat achtergrondgeluid' en ze besluit om nog even snel online te zoeken naar die ijsmachine die ze zo graag wil hebben. Dan hoeft ze de stad niet meer in. Als ik hem voor 22:00 uur bestel, is hij morgen nog in huis, weet ze, en dus precies op tijd voor het bezoek van haar vrienden, die ze een lekker eigengemaakt toetje heeft beloofd. Ondertussen hoort ze een monotone nieuwslezersstem praten over een 'data-lek'. 'De zoveelste al', ergert Sandra zich. Best prettig die apps op mijn smartphone, maar hoeveel van mijn gegevens liggen inmiddels op straat? En hoe weet ik eigenlijk wat de overheid en bedrijven met mijn data of met die van mijn onderneming?, vraagt ze zich af.

Laatst las Sandra dat de minister voor Rechtsbescherming onderzoekt of de Autoriteit Persoonsgegevens meer geld kan krijgen. Dat stelt haar een beetje gerust.

Uit: I-Bestuur; burgemeester Wobine Buijs gemeente Oss

'Een reden waarom ICT een steeds voornamere rol speelt binnen gemeenten, heeft te maken met de verwachting die inwoners hebben van hun gemeente. 'Vandaag de dag doen inwoners online gemakkelijk zaken, bijvoorbeeld met Bol.com of met Zalando. Eenzelfde manier van werken verwachten zij ook van gemeenten. Wie neemt er nog een dag vrij om iets te regelen bij de gemeente, terwijl je onderhand moet zorgen voor je schoonmoeder, je kinderen, noem maar op? Dat ga je toch niet meer vragen van je inwoners? Die willen tijd- en plaatsafhankelijk met gemeenten kunnen communiceren en gemeenten moeten daar in mee.'

De meeste van haar vrienden vinden haar vragen niet interessant: laatst werd Sandra op een borrel uitgelachen toen ze erover begon. Ze weet er ongeveer zoveel van als de hoeveelheid tijd die ze heeft om zich erin te verdiepen: heel weinig. Laatst las ze dat de Minister voor Rechtsbescherming onderzoekt of de Autoriteit Persoonsgegevens meer geld kan krijgen. Dat stelt haar een beetje gerust. Maar dat kan ook fake news zijn geweest. Ping! Een bericht van Jeugdzorg, de afspraak voor haar dochter morgen. Niet vergeten!

Ondernemer

Marco en Jamila zijn jonge ondernemers. Marco is net een IT-bedrijf gestart en specialiseert zich in het maken van apps. Hij helpt Jamila met het opzetten van een 'Petbnb', een platform of marktplaats voor dierenoppas. Mensen die betaald op dieren willen passen worden gelinkt

aan eigenaren van huisdieren die een oppas zoeken voor een paar dagen. De oppassers worden gerangschikt naar prijs, locatie en dienst maar ook 'gerankt' op basis van klantbeoordelingen. Vijf sterren is geweldig; één ster is niet zo best.

Marco ziet kansen om zijn app ook in andere markten in te zetten. Het systeem kan prima werken voor een dienst als huiswerkbegeleiding of voor het koppelen van mensen die eenzaam zijn en gezelschap zoeken. Tegelijkertijd maakt hij zich zorgen. Marco wil niet de AVG overtreden en wel voldoen aan de voorgeschreven veiligheidsregels. Maar hoe kan hij een businessmodel ontwikkelen als de regels voor platforms steeds veranderen?

Raadslid

Francis is moeder van twee kinderen en raadslid in het IJssellanden, waar Jamila en Marco hun Petbnb zijn gestart. Op donderdagochtend wordt ze in de supermarkt aangesproken door vriendin Petra. Zij vertelt dat haar moeder zich heeft ingeschreven op Petbnb. Ze had, nadat ze klakkeloos alle voorwaarden had geaccepteerd, een ronduit slechte beoordeling gekregen in onfris en grof taalgebruik. Die beoordeling ging vervolgens viral op sociale media. Met naam en toenaam is Petra's moeder een internetgrap geworden, met name in de buurt. Ze is aangedaan en boos, maar ook radeloos: wat kan ze hier tegen doen? Petra wil dat Francis nog diezelfde avond hier wat van zegt in de raadsvergadering.

Francis schrikt van het verhaal. Is dit het nabuurschap dat we in onze gemeente nastreven? Is het ranken en beoordelen van gewone mensen wel kies? Willen we dit in IJssellanden?, vraagt Francis zich af. Ze beseft dat het ieders vrije keuze is om zich in te schrijven op een website, maar dit voelt toch vreemd aan. En wat hebben we hier als gemeente eigenlijk over te zeggen? Ze besluit om met haar fractiegenoten te bespreken wat ze hieraan kan doen. En ze bedenkt dat raadsvergaderingen de laatste tijd sterk beïnvloed worden door Twitter- en Facebookberichten.

Bestuurder

Wethouder Said denkt aan mensen zoals Sandra, Marco en Jamila. Hij wil goede zorg mogelijk maken voor Sandra en haar kind. Hoe wisselt hij haar gegevens efficiënt uit en waarborgt hij

tegelijk haar privacy? En hoe richt hij de gemeentelijke dienstverlening zo in dat Sandra de gemeente digitaal kan bereiken en houdt hij ook rekening met mensen die niet digitaal onderlegd zijn? Bovendien wil Said dat ondernemers data kunnen inzetten om hun productieproces te verbeteren, maar ook dat ze die data goed beveiligen en hun klanten niet discrimineren op hun data. Said heeft meer vragen. Hoe ver mag een overheid gaan om het datagebruik van de ondernemers te controleren? Hoe herleidbaar dienen de algoritmen te zijn die zij gebruiken en gaat de gemeente daar wel over? Welke machtsbalans tussen markt, overheid en mensen past bij deze tijd? Moeten voor inwoners bepaalde rechten worden aangescherpt? Hij ziet grote mogelijkheden voor versterkte veiligheid, maar vreest Big Brother-taferelen. Van Londen tot Hongkong vinden protesten plaats tegen nieuwe technologieën. Hoe legitimeren wij deze ontwikkelingen democratisch en welke rol kan of moet de raad hierin spelen? Wethouder Said is op zoek naar een handelingsperspectief en een nieuwe taal om betere gesprekken te voeren over deze onderwerpen.

Uit: nota digitalisering van de stad (gemeente Eindhoven)

Van sommige diensten is niet direct zichtbaar door wie ze worden geïnitieerd, door een bedrijf of door de overheid, en wie toeziet op naleving van de wetten regelgeving. We vinden dat de burger van de gemeente mag verwachten dat zij digitale technologie altijd transparant en veilig toepast. Dit hebben we ook verwoord in onze "Spelregels voor de Digitale Stad". En dat we ons houden aan de Wet Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Hierop hebben we als gemeente Eindhoven ons Informatiebeveiligingsbeleid ingericht. We vinden het van groot belang dat we het vertrouwen van de burger niet verliezen en dat we in samenspraak met onze inwoners de stad klaar maken voor de toekomst.

GEMEENTEN

Werken vanuit inwoners en ondernemers

Werken vanuit maatschappelijke opgaven

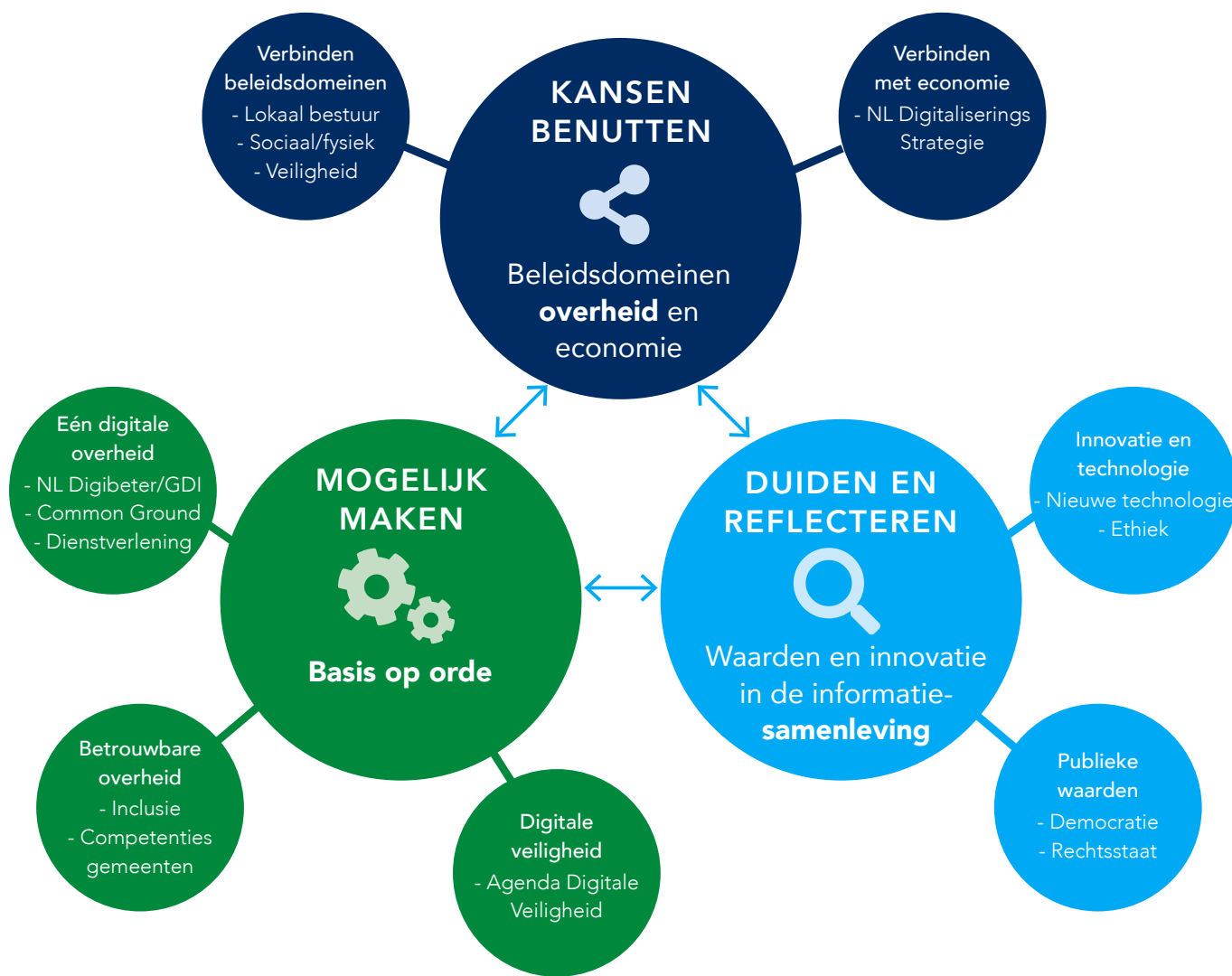
Maken integrale afweging vanuit lokale praktijk

Werken agenderend

DIGITALE AGENDA GEMEENTEN 2024

OMGEVING

EU/Internationaal

Politiek

Agenda's Rijksoverheid provincies/water-
schappen

Markt en bedrijfsleven

Wetenschap en adviesraden

Inleiding

Onze samenleving is digitaal in transitie. Die transitie biedt nieuwe mogelijkheden en enorme kansen voor onze welvaart en ons maatschappelijk welzijn. Denk aan het efficiënt en effectief inrichten van processen of het verlagen van drempels om met elkaar in contact te komen. Digitalisering roept ook nieuwe vragen op rond digitale ontwrichting (WRR – Voorbereiden op digitale ontwrichting, 2019) of hoe we (digitale) grondrechten borgen in de informatiesamenleving (Rathenau Instituut – Mensenrechten in het robottijdperk, 2017). De lokale overheid staat dichtbij haar inwoners en middenin de samenleving. Gemeenten kiezen ervoor de informatiesamenleving te omarmen en niet aan de zijlijn te staan. Vanuit dat perspectief pakken zij de kansen die digitalisering biedt en werken aan de mogelijke keerzijden ervan.

De Digitale Agenda Gemeenten 2024 kiest als uitgangspunt het perspectief van inwoners en ondernemers. Zij ervaren de mogelijkheden van digitalisering volop. Met hun smartphone of tablet bellen ze, bekijken films, volgen het nieuws, openen hun voordeur, kopen en verkopen kleding en doen belastingaangifte. Ondernemers kunnen via hun smartphone of

tablet hun productieproces monitoren en betere klantprofielen krijgen om hun bedrijfsmodel op aan te kunnen passen.

Al die ontwikkelingen baren ook zorgen. Niet iedereen kan of wil mee in de digitale transitie. Kunnen mensen die digitaal minder vaardig zijn wel participeren in een digitale samenleving en kan een digitale overheid hen voldoende hulp bieden? Er zijn mensen die door de verregaande robotisering en automatisering vrezes voor het verlies van hun baan. Door nieuwsberichten over surveillancepraktijken in andere landen vragen mensen zich af hoe het staat met hun privacy. De overheid is er om zulke angsten en onzekerheden weg te nemen.

In de verenigingsagenda Gemeenten 2024 is 'informatiesamenleving' tot kernthema benoemd. Deze agenda is een nadere invulling van dit kernthema, zoals het Meerjarenprogramma Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering 2020-2024 dat is voor het kernthema 'uitvoering'. De Digitale Agenda ordent thema's, onderwerpen en vraagstukken die spelen in de informatiesamenleving. De agenda geeft in hoofdstuk 2 een beeld van de ontwikkelingen in de samenleving en bij medeoverheden. Hoofdstuk 3 blikt terug op de vorige digitale agenda en de ontwikkelingen bij gemeenten zelf. In hoofdstuk 4 staan drie doelstellingen voor de lokale overheid en de informatiesamenleving in de komende jaren:

1. Mogelijk maken (*de basis op orde*);
2. Kansen benutten (*in beleidsdomeinen van de overheid en in de economie*);
3. Duiden en reflecteren (*van waarden en innovatie in de informatiesamenleving*).

Vanuit deze doelstellingen toont de agenda ten slotte op welke hoofdonderwerpen, thema's en vraagstukken onze activiteiten zich zullen richten. Daarbij geldt altijd dat de VNG er is voor alle gemeenten. Dat betekent dat we de achterlopers niet achterlaten, maar de voorlopers ook niet alleen laten.

Onze samenleving is digitaal in transitie. Die transitie biedt enorme kansen voor onze welvaart en ons maatschappelijk welzijn.

Ontwikkelingen in onze omgeving

Nieuwe vraagstukken in de samenleving

Als we kijken naar de informatiesamenleving, zien we dat recente ontwikkelingen enorme kansen met zich meebrachten. Inwoners en ondernemers hebben baat bij de economische groei die nieuwe technologieën kunnen opleveren, zoals het Internet of Things (IoT), Big Data en Artificiële Intelligentie (AI). Zo kan de opkomst van grote datastromen ons nieuwe inzichten opleveren en kan AI helpen om slimme (geautomatiseerde) beslissingen te nemen. Ook het kabinet durft hierin te investeren en biedt het bedrijfsleven ruimte, getuige de ambitie om samen met de Nationale AI Coalitie de komende zeven jaar twee miljard euro voor deze technologie uit te trekken.

Deze ontwikkelingen leiden echter ook tot nieuwe vraagstukken, bijvoorbeeld omtrent de bescherming van de privacy, autonomie en grondrechten van inwoners. Moeten we toewerken naar een register voor IoT-apparaten en algoritmen? Bovendien is onderwijs nodig in nieuwe (digitale) vaardigheden om te kunnen participeren op de arbeidsmarkt en in de samenleving. Cyberincidenten en -aanslagen doen zich steeds vaker voor, onze digitale veiligheid staat op het spel. Dit heeft impact op zowel de digitale als de fysieke wereld. Ook de borging van publieke waarden, zoals transparantie, toegankelijkheid, begrijpelijkheid en menselijkheid, is geen gegeven. Een digitale transitie is gaande en die heeft een integrale uitwerking. Zij verandert de economie en de samenstelling van en werkwijze in de inclusieve samenleving. Zij verandert bovendien de openbare ruimte, door de samensmelting van de digitale en fysieke wereld. Ten slotte verandert zij ook de werkwijze én het werkterrein van de veiligheidsdiensten, de informatiestromen binnen onze democratie en de bescherming van de beginselen van onze rechtsstaat.

Uit: Leeuwarder Digitale Agenda

'Als gemeente Leeuwarden staan wij midden in deze informatiesamenleving. We realiseren ons dat we de vragen van de huidige tijd niet meer kunnen beantwoorden door te doen wat we deden. We hebben onszelf daarom de vraag gesteld: Wat is onze rol in de Leeuwarder informatiesamenleving? En welke meerwaarde hebben wij te bieden?'

Behoeft aan een Europees model

De digitale transitie speelt zich ook af in een internationale context. Daarin zien we dat grote techbedrijven door hun enorme kennisvoorsprong een sterke machtspositie hebben opgebouwd. Binnen diezelfde context zien we twee dominante modellen. Enerzijds het Amerikaanse model. Kort door de bocht bepalen marktpartijen hierin ongereguleerd de waarden waaraan de digitale samenleving moet voldoen. Anderzijds is er het Chinese model. Hier heeft de overheid alle beslissingsmacht, met permanente surveillance van inwoners en sociale kredietscores tot gevolg. Dit biedt Europa de kans om een alternatief model te ontwikkelen, een 'derde weg' en een weerbare samenleving. Daarin staat de borging van publieke waarden en democratisch zeggenschap van inwoners centraal. Ursula von der Leyen, voorzitter van de Europese Commissie, stelt dat de digitale transitie één van de drie grote opgaven voor de EU is. Voor gemeenten liggen er dan ook kansen in Europese samenwerking.

Innoveren met ruimte voor publieke waarden

Ook bij de overheid zien we nieuwe ontwikkelingen. Allereerst deed het Rijk een aanzet tot een digitale driehoek. De ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK), Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en Justitie en Veiligheid (JenV) werkten samen om de mogelijkheden van digitalisering te benutten. Tegelijkertijd realiseren de departementen zich dat iederéén moet kunnen profiteren van deze nieuwe kansen. Dat leidde onder meer tot de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (EZK), NL DIGIbeter, Agenda Digitale Overheid (BZK) en de Nederlandse Cyber Security Agenda (JenV). De boodschap van deze agenda's in een notendop: Nederland wordt internationaal koploper in digitalisering, heeft de digitale basis (voor dienstverlening en infrastructuur) op orde en waakt voor digitale ontwrichting van de samenleving.

We werken ook graag samen met andere departementen. Met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) buigen we ons over datavraagstukken. Met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) moderniseren we uitvoeringsprocessen. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is onze partner als het gaat om het digitale curriculum in het onderwijs en om digitale vaardigheden van inwoners en ondernemers. Met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) kijken we naar de toepassing van agrotech op lokaal niveau. En met

De politieke interesse in de digitale transitie neemt toe. Sinds de zomer van 2019 kent de Tweede Kamer de tijdelijke parlementaire onderzoekscommissie Digitale Toekomst.

Uit: Financieel Dagblad

De gemeente Amsterdam heeft KPMG ingeschakeld voor het controleren van de werking van algoritmes. Zo moet worden voorkomen dat algoritmes discrimineren of andere ongewenste beslissingen nemen. Het gaat om apps en websites van de gemeente zelf, maar ook van commerciële partijen in de stad, zoals taxi- en restaurant-apps.

het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) werken we nauw samen op het gebied van onder meer slimme mobiliteit en de ruimtelijke opgave.

Daarnaast zien we een toename in verdiepend onderzoek naar de diepgaande impact van digitalisering op de samenleving. Denk hierbij aan de duiding en (ongevraagde) adviezen van de Raad van State (Ongevraagd advies over de effecten van de digitalisering voor de rechtsstatelijke verhoudingen), de Raad voor het Openbaar Bestuur (Zoeken naar waarheid. Over waarheidsvinding in de democratie in het digitale tijdperk) en de Studiegroep Informatiesamenleving en Overheid (Maak Waar!). Ook medeoverheden, zoals de provincies (Interprovinciale Digitale Agenda, IDA) en de Unie van Waterschappen, zijn inmiddels begonnen met het formuleren van strategieën voor digitalisering. De boodschap: Nederland innoveert, maar mét ruimte voor publieke waarden.

Groeiende politieke urgentie

De politieke interesse in de digitale transitie neemt toe. Sinds de zomer van 2019 kent de Tweede Kamer de tijdelijke parlementaire onderzoekscommissie Digitale Toekomst. Deze commissie moet de kennis op het gebied van digitale innovatie vergroten en onderzoekt hoe de Kamer meer grip kan krijgen op (gewenste en ongewenste) ontwikkelingen in de digitalisering. De Kamer kondigde daarnaast een parlementair onderzoek aan naar de dienstverlening van uitvoeringsorganisaties. Deze politieke interesse is een groot goed en nodigt uit tot reflectie.

Ontwikkelingen bij gemeenten

Digitale Agenda 2020

In november 2014 gaf de VNG opdracht om voor de Algemene Ledenvergadering (ALV) van juni 2015 een collectieve gemeentelijke aanpak uit te werken op het gebied van dienstverlening en informatiebeleid, inclusief een meerjarige projectenagenda, governance en financiering. Deze opdracht leidde tot de Digitale Agenda 2020 (DA2020). Deze bevat drie overkoepelende ambities: (1) open en transparant in de participatiesamenleving; (2) werken als één efficiënte overheid; en (3) massaal digitaal, maatwerk lokaal.

Het formuleren van DA2020 leverde gemeenten veel op. De beweging van Samen Organiseren, de Common Ground-gedachte en de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering (GGU) kwamen voort uit de DA2020. Tegelijkertijd namen gemeenten met deze agenda een heldere positie in tijdens de kabinetsformatie en bij belangrijke agenda's als NL DIGIbeter. De driedeling van DA2020 in respectievelijk 'samenleving', 'overheid' en 'infrastructuur' bracht daarin veel duidelijkheid.

Verschuiving inhoud

Digitalisering is niet meer alleen een onderwerp van de ICT-afdeling, maar verschuift naar de kern van de samenleving en het functioneren van de overheid. Digitalisering draagt zodoende bij aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Dat leidt tot een aantal veranderingen ten opzichte van de Digitale Agenda 2020. De nadruk komt meer te liggen op '(digitale) samenleving' en 'overheid', in plaats van op digitale infrastructuur en overheid.

1. We houden aandacht voor de digitale 'basis op orde' (infrastructuur)

Nieuwe technologieën en data-analyses bieden nieuwe mogelijkheden voor de aanpak van de vele grote maatschappelijke opgaven. Dit heeft gevolgen voor de aanwezige digitale kennis en kunde bij het gemeentelijke apparaat, met name bij kleine en middelgrote gemeenten. Daarnaast moet de basis van onze informatievoorziening en

-veiligheid op orde zijn. Daarom heeft de Taskforce Samen Organiseren ingestemd met een verdere uitwerking van de Common Ground-gedachte: de komende jaren werken wij binnen het kader van NL DIGIbeter met diverse publieke en private partijen samen om een digitale infrastructuur te realiseren die goed beschikbaar en veilig is, en die een moderne, inclusieve dienstverlening faciliteert. Zodat we niet meer eindeloos gegevens hoeven kopiëren of opvragen aan inwoners, maar deze slim kunnen uitwisselen met beproefde, moderne technieken. Het recent aangekondigde parlementaire onderzoek naar onder meer de 'legacy'-kwesaties (het vastlopen van verouderde ICT-systemen) van

Kenmerken van de werkwijze van gemeenten

- Gemeenten staan nabij inwoners en ondernemers. Op die manier zijn wij in staat om te kijken vanuit hun perspectief en zo stellen wij meer en meer de mens centraal in ons werk;
- Gemeenten werken aan maatschappelijke opgaven. Zo kijken wij niet vanuit het systeem, maar werken we interbestuurlijk en publiek-privaat samen om oplossingen te vinden voor uitdagingen in de samenleving;
- Gemeenten gaan van reactief naar agenderend.
- Gemeenten werken integraal en vanuit de praktijk. Dit betekent dat wij afwegingen in samenhang moeten maken wanneer we naar uitdagingen in de samenleving kijken. Bovendien hebben gemeenten unieke kennis vanuit de praktijk, wat ons uitstekend in staat stelt om maatschappelijke opgaven structureel aan te pakken door van concreet naar abstract te vertalen.

grote uitvoeringsorganisaties zal ook ingaan op deze problematiek.

De Common Ground-gedachte en het vormgeven van een nieuwe basisinfrastructuur stelt ons verder in staat om meer grip te krijgen op de algemene digitale infrastructuur. De afhankelijkheid van leveranciers begint af te nemen. Dit maakt het eenvoudiger om publieke waarden te borgen in de informatiesamenleving.

2. We integreren de mogelijkheden van data en digitalisering meer en meer in de vorming en uitvoering van beleid (overheid)

Digitalisering biedt kansen voor economische groei en een toename in de welvaart en het welzijn van inwoners en ondernemers. Daarom is het zo belangrijk om digitaal koploper te worden, zoals de ambitie in de Nederlandse Digitaliseringsstrategie luidt. Om maatschappelijke opgaven aan te pakken, is het belangrijk om gebruik te maken van de mogelijkheden van digitalisering. Gemeenten werken actief aan verschillende transitie- en vraagstukken die in de lokale praktijk ook nog eens integraal bij elkaar komen. In het sociaal domein zijn er de stapeling en tekorten door de decentralisaties. In het fysiek domein is naast de woningbouwopgave de vraag hoe we het best kunnen omgaan met klimaatverandering. Daarnaast bevinden we ons in een energietransitie en bereiden we ons voor op de Omgevingswet. Daar komt de samensmelting van de digitale en fysieke wereld en de komst van 5G-opstelpunten en datacenters nog eens bij. In het veiligheidsdomein hebben we onze handen vol aan ondermijning. En ondertussen verandert ook onze lokale democratie door de komst van de participatiesamenleving, in combinatie met sociale media. We zien dat gemeenten meer en meer de verbinding leggen tussen data en informatie, en beleid en uitvoering. Zo komen ze tot betere en slimmere processen, waarvan inwoners en ondernemers de vruchten plukken.

3. We onderzoeken en gebruiken nieuwe technologieën, gericht op de bescherming van publieke waarden (samenleving)

De overheid heeft in de digitale wereld dezelfde taken en verantwoordelijkheden als in de fysieke. Bij die digitale wereld hoort echter wel een nieuw handelingsperspectief. Steeds meer gemeenten (h)erkennen dit en verkennen actief en samen wat dat inhoudt. Vanuit een samenhangende visie op de informatiesamenleving werken zij aan ethische kaders en regelgeving, en aan een passende en gelegitimeerde inzet van technologie en data. Dit doen ze op basis van ervaringen en geleerde

lessen uit de lokale praktijk. Ook baseren ze zich hierbij op waardevol onderzoek, zoals dat van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, de Raad van State, de Raad voor het Openbaar Bestuur, de Sociaal-Economische Raad en het Rathenau Instituut. Gemeenten zijn daarbij permanent alert op de impact van nieuwe technologieën en datagebruik op mens en maatschappij. Ze zijn bovendien open en transparant over de afwegingen die zij daarin maken en betrekken inwoners en ondernemers daarbij. De rol van de gemeenteraad hierin is ontzettend belangrijk, net als actieve openbaring van overheidsinformatie.

Uit: Position paper Dienstverlening van de VNG

'Vijf principes voor moderne, passende dienstverlening vanuit het perspectief van inwoners en ondernemers:

- We bedienen inwoners en ondernemers zo goed als mogelijk op het kanaal dat zij kiezen, vanuit het principe 'online waar het kan en persoonlijk waar het moet'.
- We bieden toegankelijke en begrijpelijke dienstverlening, zodat iedereen eenvoudig zaken met ons kan doen.
- We werken zichtbaar samen met onze ketenpartners en mede-overheden, zodat inwoners en ondernemers integrale dienstverlening ervaren.
- We maken gebruik van landelijk standaarden en oplossingen, waardoor onze dienstverlening eenduidiger, veiliger en goedkoper wordt.
- We maken gebruik van nieuwe technologische mogelijkheden, zodat wij passende, proactieve dienstverlening kunnen bieden aan onze inwoners en ondernemers.'

Uit: Agenda Digitale Stad (Amsterdam)

'Vrij. Inclusief. Creatief. De kernambities uit deze agenda. We vinden dat Amsterdammers veilig hun data moeten kunnen delen, dat hun rechten worden beschermd en dat onze democratische waarden ook daar gelden. De stad is van iedereen, de digitale stad ook.'

Digitale Agenda Gemeenten 2024

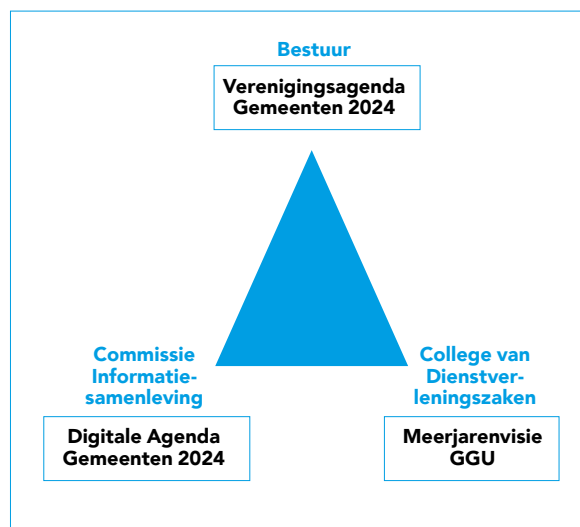
Door de ontwikkelingen in onze omgeving en bij onszelf veranderen de komende vier jaar de activiteiten van gemeenten. Het wordt echt een andere vier jaar. Daarmee verandert ook de rol van de commissie Informatiesamenleving van de VNG. Zij behoudt (bestuurlijke) aandacht voor 'digitale infrastructuur', omdat het de basis is die andere activiteiten op het gebied van digitalisering mogelijk maakt. Maar met de komst van het College van Dienstverleningszaken, dat zich richt op de gezamenlijke gemeentelijke uitvoering, ontstaat ruimte om meer focus te leggen op de onderwerpen 'samenleving' en 'overheid'.

Deze ontwikkelingen leiden voor de lokale overheid tot drie doelstellingen in de digitale transitie:

1. Mogelijk maken (*de basis op orde*);
2. Kansen benutten (*in beleidsdomeinen van de overheid en in de economie*);
3. Duiden en reflecteren (*van waarden en innovatie in de informatiesamenleving*).

Mogelijk maken

De lokale overheid schept randvoorwaarden waarop ontwikkelingen in de informatiesamenleving plaatsvinden. Enerzijds doen we dit door de basis op orde te houden, één digitale overheid te vormen vanuit NL DIGIbeter en een GDI te creëren volgens de Common Ground-gedachte. Anderzijds doen we dit ook door een betrouwbare overheid in de informatiesamenleving te zijn. Dit betekent allereerst dat we transparant zijn en verantwoording mogelijk maken door actief overheidsinformatie openbaar te maken. Ook betekent dit dat we ervoor zorgen dat digitale veiligheid gewaarborgd blijft (ook in de vitale processen weerbaarheid en herstellvermogen bij een cyberincident), dat iedereen mee kan doen in de digitale transitie, dat inwoners regie op gegevens hebben en dat zij zeg-

enschap hebben in de informatiesamenleving. Het is essentieel om kennis, vaardigheden en competenties op het gebied van digitalisering bij gemeenten te verhogen, zodat zij proactief kunnen handelen op basis van eigen kennis en in staat zijn hun publieke taak te vervullen. Met name bij kleine en middelgrote gemeenten is dit een belangrijke uitdaging.

De hoofdonderwerpen en thema's die bij deze doelstelling horen zijn dan ook:

Basis op orde

Eén ICT-infrastructuur voor de lokale overheid (Generieke Digitale Infrastructuur) met als thema's (speerpunten):

- Digitale Identiteit
- Basisregistraties
- Regie op Gegevens
- Open Data
- Wet open overheid
- Dienstverlening (modern en inclusief)
- Common Ground

Betrouwbare overheid met als thema's:

- Inclusie / Digitale Vaardigheden
- Duurzame Toegankelijkheid (archiefwet)
- Kennis, vaardigheden en competenties van gemeenten op het gebied van informatie en digitalisering
- Innovatie bij de overheid (met gebruik van digitalisering en data)

Digitale Veiligheid met als thema's:

- Agenda Digitale Veiligheid (weerbaarheid en herstelvermogen)

Kansen benutten

Digitalisering en datagedreven werken bieden enorme kansen voor overheid en samenleving. Of het nu gaat om het proactief helpen van multiprobleemgezinnen, het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving, het bestrijden van ondermijning of het creëren van economische groei. We benutten deze kansen door verbinding te leggen met beleid en uitvoering, en zo de processen te verbeteren. Het is hiernaast belangrijk om verder te investeren in onderwijs, onderzoek en innovatie. Ook het inpassen van nieuwe technologie in de publieke ruimte vraagt een investering. Zo creëren we een stijging van de welvaart en het maatschappelijk welzijn.

De hoofdonderwerpen en thema's die bij deze doelstelling horen zijn dan ook:

Verbinding leggen met als thema's:

- Data
- Sociaal domein
- Fysiek domein & Energie
- Veiligheidsdomein
- Lokale democratie
- Smart Society

Investeren in onderwijs, onderzoek en innovatie met als thema's:

- Economie (Nederlandse Digitaliseringsstrategie)
- Innovatieve sectoren (bijvoorbeeld agrotech, i-mobiliteit en e-health)

Duiden en reflecteren

De ontwikkelingen in de digitale transitie gaan ontzettend snel en hebben impact op onze manier van samenleven. Het gaat hierbij om fundamentele zaken als de rechtsstaat, de democratie en de inclusieve samenleving, zoals de rapporten van adviesorganen laten zien. Het is van belang om deze fundamentele impact te begrijpen, en te identificeren waar en hoe

Ambitie: richtinggevende overheid

In 2024 zijn gemeenten vanuit de lokale praktijk richtinggevend en agenderend als het gaat om de invulling van de digitale overheid. Met ondersteuning van de VNG en in samenwerking met het Rijk en andere (publieke) partners, hebben gemeenten hun basisvoorzieningen digitaal op orde, werken zij beleidsmatig datagedreven en organiseren zij vanuit datagebruik efficiënter hun (financiële) dienstverlening en voldoen zij aan Europese regelgeving. Gemeenten zijn zo in staat beter op maatschappelijke opgaven te sturen, alsook hun begrotings- en verantwoordingsprocessen en hun (digitale) dienstverlening aan inwoners en ondernemers vanuit één overheidsinfrastructuur in te richten. Vanuit de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering werken we aan de standaarden in architectuur conform de Common Ground gedachte.

Ambitie: data als vertrekpunt

In 2024 zijn gemeenten in staat om de mogelijkheden van digitalisering maximaal te benutten in het realiseren van maatschappelijke opgaven over domeinen heen. Datamogelijkheden zijn geen sluitstuk, maar vertrekpunt van beleid. De VNG ondersteunt gemeenten in het realiseren van deze omkering. Hiermee dragen we eraan bij dat gemeenten hun eigen ambitie waarmaken als krachtige partner in het maatschappelijk en economisch netwerk.

Ambitie: digitale visie

In 2024 zijn gemeenten in staat om democratisch een geïnformeerde afweging te maken ten aanzien van het inzetten, beveiligen en reguleren van technologie en data. De VNG helpt hen daarin door technologische innovaties en digitaliseringstrends te duiden en – in interactie met haar leden en partners – (een) gemeentelijke visie(s) op de informatiesamenleving te ontwikkelen. Daarmee dragen we eraan bij dat gemeenten aan wetten en Europese kaders kunnen voldoen en hun eigen ambitie wat betreft het borgen van publieke waarden in de informatiesamenleving kunnen realiseren.

deze zich voordoet. Het is ook belangrijk om een handelingskader te formuleren voor het omgaan met deze ontwikkelingen. Het bijdragen aan een waardendiscussie in het kader van de informatiesamenleving is essentieel om publieke waarden te beschermen. Op lokaal niveau heeft de gemeenteraad hier een nadrukkelijke rol in en dient deze in positie te worden gebracht.

De hoofdonderwerpen en thema's die bij deze doelstelling horen zijn dan ook:

Waarden in de informatiesamenleving met als thema's:

- Impact informatiesamenleving op democratie
- Impact informatiesamenleving op rechtsstaat

Uit: bijlage bij Financieel Dagblad (Interview Franc Weerwind)

Een van de belangrijke onderwerpen rondom Smart Cities is de opkomst van 5G en de wijziging in de Telecomwet. Wat betekent die wijziging? "Het voorstel dat nu voorligt verplicht lokale overheden om 5G mogelijk te maken op het gebied van infrastructuur. We verwachten dat er meer antennes moeten komen om de hogere snelheden mogelijk te maken. Dat stelt gemeenten voor een groot dilemma. Je wilt deze kans benutten, omdat connectiviteit een basisbehoefte van inwoners is geworden, maar we hebben nog geen idee wat de impact is die deze nieuwe infrastructuur heeft."

Uit: infographic Visie op Dienstverlening (Hollands Kroon)

'De gemeente Hollands Kroon zet in op excellente dienstverlening. Dienstverlening met als basis: digitaal, zelfredzaamheid, en klant centraal. Hierbij zijn sommige zaken al gerealiseerd en anderen nog een ambitie.'

Innovatie, nieuwe technologieën en gemeenten met als thema's:

- Duiding nieuwe technologieën (bijvoorbeeld data, AI, algoritmen en virtual reality)
- Ethische kaders en regelgeving nieuwe technologie, inclusief de impact op zowel de fysieke als de digitale publieke ruimte (sensoren, 5G-opstelpunten, datacenters)
- Toekomstige vaardigheden arbeidsmarkt én burgerschap
- Europa/Internationaal

Samenwerking van belang

Gemeenten opereren niet in een vacuüm. In elke maatschappelijke opgave werken we samen in een breed netwerk, waarin we elkaar nodig hebben. Inwoners en maatschappelijke partijen vormen het uitgangspunt en de democratische legitimering. Kennisinstellingen leveren unieke analyses en inzichten. Ook het bedrijfsleven en publiek-private samenwerking brengen veel kennis en kunde. En ook interbestuurlijke coöperatie en kennisuitwisseling met medeoverheden en uitvoeringsorganisaties is een sine qua non. Gemeenten leren bovendien ontzettend veel van elkaar. Digitalisering heeft een integrale impact en we kunnen alleen duiden en reflecteren, kansen benutten en mogelijk maken door dat samen te doen.

Wanneer zijn we tevreden?

De thema's die in de bijlage worden toegelicht, zijn de onderwerpen waar we ons de komende periode op willen richten. De lijst is niet statisch, maar geeft wel 'vaste grond onder de voeten'. De thema's zijn ook geen doel op zich. We beogen resultaten en voortgang te boeken voor en met gemeenten en in goede samenwerking met onze partners. Om tot die resultaten te komen, helpt het om concreet te benoemen wat we willen bereiken. Onze inwoners en ondernemers zijn tevreden wanneer:

- **gemeenten moderne en inclusieve dienstverlening kunnen aanbieden.** Dat vraagt aan de ene kant een basisinfrastructuur volgens de principes van de Common Ground, een interbestuurlijk afgestemd beeld van het stelsel van basisregistraties en een afgewogen financieel stelsel. Aan de andere kant vraagt dat een dienstverlening die toegankelijk, begrijpelijk en menselijk is.
- **gemeenten op belangrijke maatschappelijke opgaven de grenzen hebben verkend en aangegeven ten aanzien van datagebruik en -deling.** Dat vraagt dat we datamogelijkheden

niet langer zien als sluitstuk, maar als vertrekpunt van beleid. We maken daarin integrale afwegingen tussen waarden als privacy en informatieveiligheid enerzijds en het oplossen van maatschappelijke opgaven als ondermijning, preventie in de jeugdzorg, klimaatadaptatie en i-mobiliteit anderzijds.

- **gemeenten in staat zijn om bij een ontwrichtend cyberincident weerbaarheid en herstelvermogen te tonen.** Dat vraagt bijvoorbeeld een Informatiebeveiligingsdienst die gemeenten acuut en deskundig kan bijstaan, vergelijkbaar met de NCTV in de landelijke context. Ook vraagt dat kennis van onze vitale processen en een handelingsperspectief voor lokale bestuurders en onze partners in het netwerk van gezamenlijke overheden en bijbehorende ketens.
- **het bestuurlijk bewustzijn bij overheden en bedrijven over de breedte en diepte van de vraagstukken die met digitalisering gepaard gaan is vergroot.** Dat vraagt een publieke waardendiscussie over de inzet van nieuwe technologieën en datagebruik. Ook vraagt dat een gemeentelijk apparaat dat de kennis, vaardigheden en competenties vergroot op het gebied van de impact van digitalisering op de samenleving.
- **zij de (economische) kansen van de digitalisering regionaal kunnen benutten.** Dat vraagt zowel een hogere politieke prioriteit, als ook een overheidsbrede en integrale strategie voor dit thema. Op die manier kunnen we strategisch investeren in innovatie en technologie (bijvoorbeeld 5G). Bovendien kunnen we zo een regionale infrastructuur creëren die aantrekkelijk is en waarin gemeenten hun bevoegdheden wat betreft de openbare ruimte behouden.

Ook vraagt dat een gemeentelijk apparaat dat de kennis, vaardigheden en competenties vergroot op het gebied van de impact van digitalisering op de samenleving.

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten
Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93
info@vng.nl
oktober 2019

Bijlage

UITWERKING THEMA'S

Hoofdonderwerpen en thema's

HOOFDSTUK	HOOFDONDERWERPEN	THEMA'S
1. Mogelijk Maken <i>Basis op orde</i>	A. Eén digitale overheid De Basis op Orde	• GDI generiek (NL DIGIbeter) • Digitale Identiteit • Basisregistraties • Regie op Gegevens • Open Data • Wet open overheid • Dienstverlening • Common Ground
	B. Betrouwbare overheid in de informatie- samenleving	• Inclusie / Digitale Vaardigheden • Duurzame toegankelijkheid (archiefwet) • Kennis, vaardigheden, competenties gemeenten • Innovatie bij de overheid
	C. Digitale Veiligheid	• Agenda Digitale Veiligheid
2. Kansen benutten <i>In beleidsdomeinen</i> <i>overheid en economie</i>	A. Verbinding leggen met andere sectoren en domeinen (overheid)	• Data • Sociaal Domein • Fysiek Domein & Energie • Veiligheidsdomein • Lokale Democratie • Smart Society
	B. Investeren in onderwijs, onderzoek, innovatie (economie)	• Economie (NLse Digitaliseringsstrategie) • Innovatieve sectoren (bv. Agro, Mobiliteit, Health)
3. Duiden en reflecteren <i>Waarden en innovatie</i> <i>in de informatie-</i> <i>samenleving</i>	A. Waarden in de informatiesamenleving	• Impact informatiesamenleving op democratie • Impact informatiesamenleving op rechtsstaat
	B. Innovatie, nieuwe technologieën en gemeenten	• Duiding nieuwe technologie (bv. data, AI, algoritmen, virtual reality) • Ethische kaders technologische ontwikkeling (waaronder de impact op de publieke ruimte) • Toekomstige vaardigheden arbeidsmarkt én burgerschap • Europa/Internationaal (VS, EU, China)

1. MOGELIJK MAKEN

A. Eén digitale overheid / De Basis op Orde

Generieke Digitale Infrastructuur

Wat is het:

De Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) is de verzamelterm voor de digitale voorzieningen die overheidsbreed worden gebruikt ten behoeve van dienstverlening aan burgers en ondernemers. De VNG streeft naar een compacte en robuuste GDI die bestaat uit een toegangsvoorziening (DigiD), een berichtenvoorziening (MijnOverheid) en een stelsel van basisregistraties.

Digitale Identiteit

Wat is het:

Digitalisering maakt het in toenemende mate van belang dat burgers en bedrijven beschikken over een digitale identiteit. Dit is een middel waarmee een individu zich in de digitale wereld kan identificeren en daarmee op een betrouwbare wijze zaken doen met de overheid. Het gebruik binnen overheidsprocessen stelt hoge betrouwbaarheidseisen aan middelen voor het aantonen van de digitale identiteit.

Basisregistraties

Wat is het:

De tien door de overheid officieel aangewezen registraties die het stelsel vormen, bevatten basisgegevens die door alle overheidsinstellingen verplicht moeten worden gebruikt bij de uitvoering van publieke taken. Het gaat dan om registraties zoals de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) of de Basisregistratie Personen (BRP). Momenteel is er nog onvoldoende samenhang en eenduidigheid in het stelsel van basisregistraties. Dat belemmert gemeenten in het uitvoeren van hun taken en daar hebben inwoners en ondernemers last van.

Regie op Gegevens

Wat is het:

Regie op Gegevens betekent dat een burger grip en zicht heeft op zijn persoonlijke gegevens bij de overheid. Dit houdt onder meer in dat een burger de mogelijkheid heeft om basisgegevens te wijzigen als deze incorrect zijn. Maar ook de mogelijkheid biedt te weigeren om gegevens door te geven als deze al bekend zijn bij de overheid (eenmalige gegevensverstrekking). Daarnaast

krijgt de burger inzicht in het gebruik van zijn gegevens door de overheid en krijgt ook de beschikking over zijn eigen gegevens. Een volgende stap in deze ontwikkeling is het streven naar het delen van deze gegevens door de burger aan bijvoorbeeld een hulpverlener of andere publiek-private instanties.

Open data

Wat is het:

Open data zijn in economisch en maatschappelijk opzicht belangrijk. Het vrijgeven van overheidsdata als open data maakt het mogelijk dat hergebruikers toepassingen en apps ontwikkelen. Door het delen van data wordt het mogelijk om nieuwe en bruikbare kennis en producten te construeren. Hiernaast dragen open data bij aan de transparantie van het openbaar bestuur, een essentiële voorwaarde voor het vertrouwen in de overheid.

Wet open overheid

Wat is het:

Wettelijk zijn gemeenten verplicht informatie actief openbaar te maken. Dat geldt voor bekendmakingen van verordeningen en beleidsregels in het kader van de Wet elektronische publicaties. Het wetsvoorstel open overheid (Woo), dat bij positieve besluitvorming in 2021 van kracht zal worden, verplicht de gemeenten tot bepaalde informatiecategorieën actief openbaar te maken volgens een machineleesbaar open format.

Dienstverlening

Wat is het:

Gemeenten zijn vaak de meest nabije overheid voor inwoners. Zowel letterlijk, waar het gaat om de leefomgeving van mensen, als figuurlijk, waar het gaat om uitvoering van beleid dat direct de levens van inwoners en ondernemers raakt. Dienstverlening naar inwoners en ondernemers is daarom cruciaal. VNG heeft het position paper dienstverlening opgesteld – welke is vastgesteld door de commissie Informatiesamenleving. Dit paper bevat principes die de leidraad zijn voor de vormgeving van dienstverlening – van concrete voorzieningen, vormgeven van processen, omgang met ketenpartners, invulling van de loketfunctie, uitvoeren van integrale klantreizen/life-events en het inzetten van nieuwe technologie.

Common Ground

Wat is het:

Met Common Ground wordt een grote stap gezet in de richting van een open, transparante overheid waarbinnen, met inachtneming van de privacyregels, gegevens sneller en veiliger kunnen worden uitgewisseld, zowel intern als extern. De ontsluiting van de gegevens loopt binnen gemeenten nu via een complex systeem van opelingen. Dit maakt het ICT-systeem niet flexibel, kwetsbaar en duur. De beoogde nieuwe, moderne ICT-infrastructuur moet een einde maken aan het onnodig rondpompen en kopiëren van gegevens met allerlei nadelige gevolgen, zoals synchroniteitsproblemen, fouten die verwerkt worden en leveranciersafhankelijkheid.

B. Betrouwbare overheid in de informatiesamenleving

Inclusie / Digitale Vaardigheden

Wat is het:

Door de toenemende digitalisering binnen de overheid en in de samenleving ontstaat er een digitale kloof tussen mensen die wel profiteren van digitale technologie en mensen die dat niet doen. Digitale uitsluiting vindt plaats wanneer mensen geen materiële toegang hebben tot ICT of wanneer zij door verschillen in vaardigheden en gebruik niet de gewenste informatie digitaal kunnen vinden, ophalen en/of aanleveren. Het kan dan gaan om mensen met weinig digitale vaardigheden of mensen die weinig tot niet gebruik maken van digitale kanalen. De cijfers lopen uiteen van 1,4 miljoen tot 4 miljoen mensen die moeite hebben met digitale vaardigheden. Digitale inclusie betekent dat iedereen deel moet kunnen nemen aan de digitale samenleving. Het besluit Digitale Toegankelijkheid verplicht overheden om websites en apps voor mensen met een beperking toegankelijk te maken.

Duurzame toegankelijkheid

Wat is het:

Duurzame toegankelijkheid wil zeggen: informatie is vindbaar en wordt in de tijd zolang bewaard dat het beschikbaar en bruikbaar is voor iedereen die daar recht op heeft en voor zolang noodzakelijk is. Vanuit verschillende perspectieven is dit van belang: voor de eigen bedrijfsvoering, verantwoording en erfgoed. In de digitale wereld is het creëren, vinden en bewaren van informatie aanzienlijk complexer dan in het papieren tijdperk. Digitale informatie is kwetsbaarder ('vluchtiger') dan papier

en kan zonder metadatering mogelijk niet teruggevonden worden. Ook onder die omstandigheid geldt dat de overheid haar verantwoordelijkheid voor betrouwbaar informatiebeheer waar moet maken. De Archiefwet 1995 vormt hiervoor het kader. In het gewijzigde Wetsvoorstel open overheid (Woo) wordt de verplichting om maatregelen te treffen om de duurzame toegankelijkheid van digitale informatie te borgen herhaald.

Kennis, vaardigheden en competenties van gemeenten wat betreft digitalisering

Wat is het:

De commissie Informatiesamenleving heeft aangegeven dat de verdergaande digitalisering ook een transitie van de gemeentelijke organisatie tot gevolg zal hebben. Net als in andere sectoren veranderen werkzaamheden ingrijpend, worden andere competenties en vaardigheden gevraagd en zal de gemeentelijke organisatie mee moeten bewegen. Het is een opgave waar alle gemeenten voor staan en daarom is het als thema in de Digitale Agenda Gemeenten 2024 opgenomen.

Innovatie bij de overheid

Wat is het:

De digitalisering zal ook van wezenlijke betekenis zijn voor de sector overheid. Het biedt bijvoorbeeld kansen om maatschappelijke vraagstukken wezenlijk anders aan te pakken met nieuwe technologie. Denk aan het gebruik van data, kunstmatige intelligentie (algoritmen) en virtual reality. Voor de overheid is het van belang om deze ontwikkeling te omarmen. In de overheidsbrede agenda NL DIGIbeter is er dan ook een paragraaf aan gewijd. Het programma Smart Society ondersteunt gemeenten in het aanbrengen van meer focus in de innovatie-praktijken, meer kennisdeling, versnelling en opschaling middels een aantal concrete oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken.

C. Digitale Veiligheid

Agenda Digitale Veiligheid

Wat is het:

De digitale transitie kent ook risico's. Gemeenten hebben die risico's zo veel mogelijk te beperken. Het betreft zowel de beveiliging van de eigen informatiehuishouding, als de weerbaarheid en het herstelvermogen wanneer de gemeente of de gemeenschap wordt geraakt door een cyberaanval. Dat vergt een basisconditie en getrainde protocollen bij incidenten.

2. KANSEN BENUTTEN

A. Verbinding leggen met andere sectoren en domeinen (overheid)

Data

Wat is het:

Data speelt een centrale rol in de informatiesamenleving. De moderne registratiemethoden leveren een overvloed aan data (of gegevens) welke kunnen worden gebruikt voor dienstverlening, analyse, beleidsontwikkeling en vele andere toepassingen. Doelgerichte inzet van data kan maatschappelijke meerwaarde creëren, zowel in het bedrijfsleven als bij de overheid. Zo kunnen komen tot een beter inzicht in en aanpak van maatschappelijke opgaven.

Sociaal domein

Wat is het:

Het sociaal domein verandert continu. De transitie van de decentralisaties wordt gevolgd door gewijzigde wet- en regelgeving op het gebied van WMO, Jeugd en door verantwoordelijkheden in de keten van Werk en inkomen. Naast een adequate financiering is het belangrijk om grip te krijgen op financiën en sturingsmogelijkheden te hebben naar een meer preventieve aanpak. Een andere belangrijke opgave is om in de ketensamenwerking met onderwijs, huisartsen, zorgverzekeraars, zorgaanbieders, werkgevers en uitkeringsinstanties de inwoners de juiste ondersteuning te geven om naar vermogen in de (inclusieve) samenleving te participeren. In deze versterkte ketensamenwerking liggen grote opgaven op het gebied van gegevensdeling, -beveiliging en verwerking.

Fysiek domein & Energie

Wat is het:

Gemeenten richten zich op een veilige en gezonde leefomgeving voor hun inwoners. Daarbij spelen grote opgaven. Denk bijvoorbeeld aan de energietransitie, bodemdaling, de woningbouwopgave, klimaatadaptatie, gevolgen van bevolkingskrimp of -stagnatie, innovaties in voerssystemen, bereikbaarheid, landbouwvraagstukken en het realiseren van een concurrerende en circulaire economie. Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor de leefomgeving en vragen een evenwichtige verdeling van de lasten. De Omgevingswet vraagt een samenhangende aanpak om hiermee aan de slag te gaan. Dit vraagt

ook verbinding met opgaven in het sociaal domein. Omdat alle opgaven integraal samenkomen op het grondgebied van gemeenten, is een samenhangende aanpak logisch en noodzakelijk. Ruimtelijke en sociale vraagstukken zijn hierbij niet los van elkaar te zien. Zo is de toenemende tweedeling in de maatschappij van betekenis voor de woningbouwopgave, de energietransitie in de gebouwde omgeving en de ontwikkeling van de regionale energiestrategieën (RES).

Veiligheidsdomein

Wat is het:

Het voorkomen van en reageren op incidenten in de fysieke wereld is een gedeelde verantwoordelijkheid van gemeenten en hulpdiensten. Die verantwoordelijkheid bestaat ook voor de digitale wereld. Een en ander is uitgewerkt in de wet op de veiligheidsregio's. Regelmatig wordt geoefend met incidenten waarbij ook de rol en verantwoordelijkheid van het lokaal bestuur aan de orde is. De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de veiligheidsregio's berust bij de gezamenlijke lokale bestuurders.

Lokale Democratie

Wat is het:

Digitalisering biedt ook kansen voor de lokale democratie. Denk bijvoorbeeld aan het inbedden van de participatieve democratie in de representatieve democratie of aan het versterken van de transparantie en verantwoording vanuit de overheid. Maar denk ook aan kansen voor de griffie om de gemeenteraad beter te faciliteren in hun werk.

Smart Society

Wat is het:

Een netwerkorganisatie van onder andere BZK, VNG, G5, G40, P10, NEN, brancheorganisaties en kennisinstellingen, met als doel innovatie met maatschappelijke impact in Nederland te verbinden, versnellen en op te schalen. Het cross-sectorale, internationale en vernieuwende karakter is typerend voor het veld. Zonder deze (vaak complexe) samenwerking blijft échte impact uit. Ontstaan uit een roep om hulp van (gemeentelijke) partijen in het veld, voorziet het in een groot gebrek aan organisatiekracht, wat de belangrijkste drempel is om tot échte impact met innovatie te komen.

B. Investeren in onderwijs, onderzoek en innovatie (economie)

Economie (Nederlandse Digitaliseringsstrategie)

Wat is het:

Nederland als dé digitale koploper van Europa. Om die doelstelling waar te maken, moeten bedrijven, consumenten en overheden sneller en innovatiever inspelen op het hoge tempo waarmee maatschappij en economie digitaliseren. Het kabinet heeft daarom met hen de Nederlandse Digitaliseringsstrategie met bijbehorende ambities vastgesteld.

Innovatieve sectoren

Wat is het:

De digitalisering van de samenleving uit zich in de fundamentele verandering van de sectoren. Denk bijvoorbeeld aan i-mobiliteit (autonoom rijden), i-gezondheidszorg en agro-technologie.

3. DUIDEN EN REFLECTEREN

A. Waarden in de informatiesamenleving

Impact van de informatiesamenleving op de democratie

Wat is het:

Digitalisering verandert de samenleving en de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Informatie wordt anders vergaard en gedeeld, meningen worden in gesprek en via sociale media geuit. Analoog en digitaal lopen voortdurend door elkaar. Wat is de impact daarvan op onze democratische processen?

Impact van de informatiesamenleving op de rechtsstaat

Wat is het:

Digitalisering verandert de manier waarop overheden handelen en zodoende de waarden die zij hanteren. Denk bijvoorbeeld aan geautomatiseerde besluitvorming, voorspellende data-analyses en robotisering. Welke impact heeft dit op het functioneren onze rechtsstaat en de waarden die daarin leidend zijn?

B. Innovatie, nieuwe technologieën en gemeenten

Duiding nieuwe technologieën (bijvoorbeeld data, AI, algoritmen en virtual reality)

Wat is het:

Nieuwe technologieën kunnen complex zijn om te doorgronden. Om de kansen te benutten van technologieën als kunstmatige intelligentie en Big Data, en in de toekomst bijvoorbeeld virtual reality en quantumtechnologie, moeten we wel weten wat ze zijn en hoe ze werken.

Ethische kaders technologische ontwikkeling (waaronder de impact op de publieke ruimte)

Wat is het:

Nieuwe technologieën hebben regelmatig een diepgaande uitwerking op de samenleving. Vanuit een integraal en praktisch perspectief zijn gemeenten in staat om die uitwerking te duiden en erop te reflecteren. Het gaat om nieuwe vraagstukken wat betreft wenselijkheid en toelaatbaarheid, en zo ja, op welke manier dan?

Toekomstige vaardigheden arbeidsmarkt én burgerschap

Wat is het:

Digitale vaardigheden worden steeds belangrijker voor inwoners en ondernemers. Zij hebben die niet alleen nodig om zichzelf te positioneren op de arbeidsmarkt, maar ook om zich te mengen in maatschappelijke discussies over nieuwe technologische ontwikkelingen. Gemeenten dragen verantwoordelijkheid voor een levendige en geëngageerde lokale democratie. Bovendien zijn zij onder de participatiewet verantwoordelijk voor de re-integratie van inwoners tot de arbeidsmarkt.

Europa / Internationaal

Wat is het:

Het belang om tot één Europa te komen wordt overal gevoeld en gezien. Voor Europa is het van belang om haar toegevoegde waarde te laten zien. De focus van Brussel zal de komende jaren meer op lokale ontwikkelingen worden gelegd.

Gemeenten worden in toenemende mate geconfronteerd met kwesties die op Europees niveau opgepakt moeten worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de impact van platforms en cybercrime op de lokale overheid. De twee dominante thema's die de komende 5 jaar zullen gaan spelen zijn de digitale transitie en de Green Deal om te voldoen aan de klimaatdoelstellingen.